

PLĖTROS PROGRAMOS PAŽANGOS PRIEMONĖS APRAŠE NURODYTOS INFORMACIJOS PAGRINDIMO APRAŠAS

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

Plėtros programos pažangos priemonės kodas ir pavadinimas	01-004-08-04-01 „Didinti visuomenės įsitraukimą į vietos problemų sprendimą“
Nacionalinio pažangos plano uždavinys	8.4 uždavinys. Tobulinti viešojo valdymo sistemą, didinti jos efektyvumą ir atvirumą
Plėtros programa	2022–2030 m. Viešojo valdymo plėtros programa
Atsakinga institucija (koordinuojančioji institucija)	Vidaus reikalų ministerija

II SKYRIUS SIEKIAMAS POKYTIS

PLĖTROS PROGRAMOS PAŽANGOS PRIEMONĖS LAUKIAMAS POKYTIS
<p>2022–2030 m. Viešojo valdymo plėtros programoje (toliau – VVPP) nustatoma, kad siekiant 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano (NPP) 8.4 uždavinio įgyvendinimo (t. y. suplanuotų poveikio rodiklių reikšmių pasiekimo), būtina spręsti esamą viešojo valdymo procesų atvirumo ir aktyvesnio visuomenės dalyvavimo viešojo valdymo procesuose trūkumo problemą. Svarbia šios problemos priežastimi VVPP nurodoma maža visuomenės motyvacija dalyvauti viešojo valdymo procesuose. Pilietinės galios indekso tyrimo ataskaitoje¹ konstatuojama, kad labiausiai Lietuvos gyventojus veikti mobilizuotų vietinės reikšmės problema (<i>veiksmų jai spręsti imtusi 28 proc. apklaustųjų, prie tokių veiksmų prisidėtų dar 40 proc., taigi iš viso nusiteikusiųjų aktyviai spręsti vietinės reikšmės problemą – 68 proc.</i>), tačiau 2019 m. atlikto tyrimo² rezultatai rodo, kad per paskutinius 12 mėn. viešuosius reikalus savo gyvenamojoje vietovėje sprendė ar dalyvavo juos sprendžiant reikšmingai mažiau (t. y. 37 proc.) gyventojų.</p> <p>Siekiant aktyvesnio visuomenės dalyvavimo viešojo valdymo procesuose, tikslinga išnaudoti esamą pilietinio aktyvumo vietos problemų sprendime potencialą, imantis visuomenės įsitraukimui į vietinės reikšmės problemų sprendimą paskatinti skirtų veiksmų, t. y. įgyvendinant priemonę „Didinti visuomenės įsitraukimą į vietos problemų sprendimą“ (toliau – Priemonė).</p> <p>Laukiamas pokytis: 2030 m. – 45 proc. gyventojų per paskutinius 12 mėnesių dalyvavo sprendžiant viešuosius vietos reikalus. Nustatyta, kad įgyvendinant 2014–2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programą miestuose taikant BIVP metodą rengiant ir (ar) įgyvendinant vietos plėtros strategijas dalyvavo 415 viešojo ir privataus sektorių subjektų (bendruomeninių organizacijų ir kitų NVO, verslo subjektų ir asocijuotų verslo struktūrų) – vidutiniškai 8 subjektai vietos veiklos grupėje Sostinės regione ir vidutiniškai 11 subjektų vietos veiklos grupėje Vidurio ir Vakarų Lietuvos regione.</p> <p>Tam, kad Priemonė būtų veiksminga, jos veiklos orientuojamos į visuomenės nepakankamo dalyvavimo viešojo valdymo procesuose giluminių priežasčių, nustatytų VVPP, šalinimą, t. y. gyventojams patrauklių įtraukimo formų plėtojimą, jų pilietiškumo (pilietinio bendradarbiavimo) kompetencijų ugdymą ir galimybių bendruomenei įsitraukti į praktines pilietiškumo veiklas, jos pačios inicijuotais būdais, veiklomis sprendžiant bendruomenei aktualias problemas, sudarymą, todėl siekiama, kad viešojo ir privataus sektoriaus subjektų, dalyvausiančių rengiant ir (ar)</p>

¹ Pilietinės galios indekso ataskaita, 2019 m.

² 2019 m. tyrimo „Gyventojų pasitikėjimas valstybės ir savivaldybių įstaigomis ir aptarnavimo kokybės vertinimas“ ataskaita (<https://vakokybe.vrm.lt/get.php?f.881>).

įgyvendinant vietos plėtros strategijas, skaičius padidėtų ir būtų tolygus visoje Lietuvos Respublikoje – Sostinės regione 2 kartus (iki 16 subjektų vietos veiklos grupėje), o Vidurio ir Vakarų Lietuvos regione 1,5 karto (iki 16 subjektų vietos veiklos grupėje).

Visuomenės narių įtraukimas į politinius procesus yra demokratinės visuomenės varomoji jėga, todėl kiekvienoje demokratinėje šalyje šis procesas įvairiais būdais skatinamas. 2012 m. nedarbo lygis Limeriko mieste (Airija) buvo 29 proc., o 15–19 metų jaunimo nedarbas buvo net dukart didesnis – 68 proc., 20–24 metų jaunuolių – 45 proc.³. Vykdamas Limeriko vietos partnerystės kompanijos įgyvendinamus ar koordinuojamus projektus kiekvienais metais buvo įdarbinama 200–1000 asmenų ir 2016 m. nedarbo lygis sumažėjo iki 14,4 proc.

Lietuvoje nedarbo lygis 2017 m. siekė 7,1 proc. ir su ekonomikos augimu tolygiai mažėjo, tačiau prasidėjusi COVID-19 pandemija nedarbą 2020 m. padidino iki 8,5 proc., o 2021 m. grąžino į priešpandeminį lygį ir siekė 7,1 proc. Svarbu paminėti, kad siekiant kovoti su COVID-19 sukeltais padariniais miestų VVG prisidėjo atrinkdamos įgyvendinti iki tol rezerve buvusius projektus – 2021 m. 32 vietos plėtros projektams skirta beveik 1,7 mln. eurų Europos socialinio fondo lėšų. Šie projektai į socialines, kultūrinės, užimtumo bei verslumo skatinimo veiklas įtrauks daugiau nei 2,5 tūkst. dalyvių. 2023 m. numatyta apskaičiuoti kiek BIVP projektų veiklų dalyvių padėtis darbo rinkoje pagerėjo praėjus 6 mėnesiams po dalyvavimo ESF veiklose⁴. BIVP strategijos dažnai rengiamos siekiant išspręsti konkrečius vietos bendruomenei rūpimus klausimus ar problemas, todėl daroma išvada, kad pirmiau nurodyti tikslinių grupių poreikiai ateityje nesikeis.

Kaip parodė 2014–2020 m. laikotarpiu miestų vietos veiklos grupių (toliau – VVG) parengtos vietos plėtros strategijos, bendruomenės susiduria su įvairiausiomis problemomis (užimtumo, verslumo skatinimo ir pan.), todėl sprendžiama problema tik netiesiogiai gali būti susijusi su viešųjų paslaugų prieinamumu – viešųjų paslaugų (ypač socialinių paslaugų⁵) ar jų kokybės trūkumas – tik viena iš problemų, kuri bendruomenei aktuali ir į kurios sprendimą galėtų (turėtų motyvaciją) bendruomenė įsitraukti.

Su problema, kurią siekiama spręsti įgyvendinant Priemonę, ir jos priežastimis susijusios tikslinės grupės – bendruomenė, t. y. vietos gyventojai, vietoje veikiančios nevyriausybinės organizacijos ir verslo subjektai, ir vietos valdžios institucijos, įstaigos. Sprendžiama problema darys poveikį bendruomenės poreikiui veiksmingai dalyvauti vietos bendrųjų reikalų tvarkyme ir pasiekti, kad būtų išsprendžiamos bendruomenei aktualios vietos problemos. Kadangi Priemonę įgyvendins miestų VVG, kurių narėmis turi būti viešosios valdžios atstovai (savivaldybės), sprendžiama problema taip pat darys poveikį ir vietos valdžios institucijų poreikiui žinoti ir suprasti bendruomenės poreikius, prioritetus, užtikrinti, kad viešųjų vietos reikalų tvarkymas atitiktų bendruomenės lūkesčius.

Atsižvelgiant į NPP 8.4 uždaviniu siekiamą pokytį, tikslinga, kad sprendimus dėl viešųjų paslaugų prieinamumo gyventojams didinimo siūlytų konkreti bendruomenė „iš apačios“ principu. Bendruomenės inicijuotos vietos plėtros gairėse vietos subjektams⁶ nustatyta, kad įtraukti žmones į bendrą plėtros politikos valdymą yra naudinga nes, dalyvaudami šiame procese, žmonės sustiprina savo gebėjimus veikti ir imtis naudingų iniciatyvų. Be to, dalyvaujant lygiomis teisėmis su kitais partneriais, stiprinami ryšiai ir žmonių, privačių įmonių, valdžios institucijų ir įvairių sektorių interesų grupių tarpusavio pasitikėjimas, o ši nemateriali nauda žmonėms ir visuomenei yra pagrindas, kuriuo remiantis galima pasiekti konkretesnių materialių rezultatų. Vietose veikiančių subjektų kooperavimasis (bendradarbiavimas) sprendžiant vietovėse nustatytas viešųjų paslaugų problemas (pvz., vykdamas konkrečius projektus viešųjų paslaugų problemoms išspręsti ar

³ https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/guidance_clld_local_actors_lt.pdf.

⁴ Stebėsenos rodiklio R.S.377 „BIVP projektų veiklų dalyvių, kurių padėtis darbo rinkoje pagerėjo praėjus 6 mėnesiams po dalyvavimo ESF veiklose, dalis“ skaičiavimo aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos finansų ministro 2014 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. 1K-499 „Dėl 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos stebėsenos rodiklių skaičiavimo aprašo patvirtinimo“.

⁵ Lietuvos ūkio sektorių finansavimo po 2020 m. vertinimo ataskaitos 1 priedas „Užimtumas ir socialinė įtrauktis“, https://www.esinvesticijos.lt/media/force_download/?url=/uploads/main/documents/docs/107929_c568e24935fdbab712631f73efcf1199.pdf.

⁶ https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/guidance_clld_local_actors_lt.pdf.

sumažinti) skatintinas, nes vietos subjektų išteklių, kompetencijų sutelkimas ne tik leistų kompleksiščiau ir rezultatyviau spręsti konkrečią problemą, bet ir sudarytų sąlygas vietose užmegzti glaudesnius bendradarbiavimo ryšius, padėtų sustiprėti mažiau patirties tokios problemos sprendime turinčioms NVO.

Priemonė skirta sprendžiamos problemos priežasčiai – visuomenei trūksta informacijos ir gebėjimų dalyvauti viešojo valdymo sprendimų rengimo ir priėmimo procese – šalinti.

Panašių priemonių, veiklų (t. y. priemonių, veiklų, nukreiptų į visuomenės įsitraukimo į vietos problemų sprendimą padidinimą), buvo įgyvendinama anksčiau ir įgyvendinama šiuo metu, pvz., nuo 2004 m. iki šiol pagal Lietuvos kaimo plėtros programas Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai lėšomis kaimiškose šalies teritorijose taikomas integruoto teritorijų vystymo – bendruomenėse inicijuotas vietos plėtros (toliau – BIVP) metodas („Leader“ programa), o nuo 2015 m. iki šiol pagal 2014–2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programą Europos socialinio fondo lėšomis finansuojamas BIVP metodas miestuose. BIVP metodo taikymas reglamentuojamas atitinkamų Europos Sąjungos fondų reglamentuose⁷. BIVP – iš apačios į viršų (vietos subjektų iniciatyva) grindžiama integruoto teritorijos vystymo politika, kai VVG (*kurios sudarytos iš viešųjų ir privačių vietos socialinių ir ekonominių interesų grupių, kuriose nėra viena interesų grupė nekontroliuoja sprendimų priėmimo, atstovų*) rengia vietos plėtros strategijas, įtraukdamos bendruomenę (strategijose išanalizuoja vietos vystymo poreikius, potencialą, numato tikslus, veiksmus ir t.t.), šių strategijų įgyvendinimui atrenka įgyvendintinus finansuotinus vietos subjektų vietos plėtros projektus, telkia bendruomenę dalyvauti vietos plėtros strategijos rengime, įgyvendinime, stebi, vertina vietos plėtros strategijos įgyvendinimo rezultatus. 2019 m. atliktas 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 8.6.1 uždavinio „Pagerinti vietines įsidarbinimo galimybes ir didinti bendruomenių socialinę integraciją, išnaudojant vietos bendruomenių, verslo ir vietos valdžios ryšius“ įgyvendinimo pažangos vertinimas parodė, kad esami miesto VVG pasiekimai bendrai vertintini teigiamai (miesto VVG tinkamai atlieka savo funkcijas ir užtikrina vietos plėtros strategijų įgyvendinimą), o vietos plėtros strategijų produkto stebėsenos rodiklių reikšmių pasiekimo dinamika yra gera (2022 m. birželio 22 d. duomenimis produkto rodiklio „BIVP projektų veiklų dalyviai (įskaitant visas tikslines grupes)“ planuota reikšmė viršyta daugiau nei 8,5 karto – projektų veiklose dalyvavo daugiau nei 36 tūkst. dalyvių). 2021 m. Europos socialinio fondo agentūros atlikta baigtų įgyvendinti projektų vykdytojų apklausa⁸ parodė, kad daugiau nei 32 proc. projektų veiklas vykdžiusių savanorių tęsia savanorišką veiklą projekto vykdytojo ir/ar projekto partnerio organizacijoje praėjus 6 mėn. po projekto pabaigos. Pagal 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programą finansuojamų vietos plėtros strategijų įgyvendinimo rezultatai bus žinomi tik 2023–2024 m., t. y. baigus įgyvendinti minėtas strategijas (vietos plėtros projektai turi būti baigti įgyvendinti iki 2022 m. rugsėjo 30 d.).

Priemonė aktuali ir reikalingas jos tęstinumo užtikrinimas. Tą liudija pirmiausia rodikliai, kuriais VVPP grindžiama identifikuojama viešojo valdymo procesų atvirumo ir aktyvesnio visuomenės dalyvavimo viešojo valdymo procesuose trūkumo problema (žemas pilietinės galios indeksas ir sąlyginai nedidelė gyventojų, per paskutinius 12 mėn. dalyvavusių sprendžiant viešuosius vietos reikalus, dalis). Antra, 2014–2020 m. laikotarpiu, atsižvelgiant į BIVP metodo įgyvendinimui pagal 2014–2020 m. Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programą skirtą finansavimo dydį, BIVP metodas buvo taikytas tik 38 miestuose (savivaldybių centruose ir miestuose, kuriuose gyvena daugiau nei 6 tūkst. gyventojų) ir (ar) jų dalyse, kurių teritorijose gyvena maždaug 748 tūkst. gyventojų, nors miestų vietos veiklos grupės buvo parengusios beveik 60 vietos plėtros

⁷ 2021–2027 m. laikotarpiu BIVP metodas įgyvendinamas vadovaujantis 2021 m. birželio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2021/1060, kuriuo nustatomos bendros Europos regioninės plėtros fondo, „Europos socialinio fondo +“, Sanglaudos fondo, Teisingos pertvarkos fondo ir Europos jūrų reikalų, žvejybos ir akvakultūros fondo nuostatos ir šių fondų bei Prieglobsčio, migracijos ir integracijos fondo, Vidaus saugumo fondo ir Sienų valdymo ir vizų politikos finansinės paramos priemonės taisyklės“, 31–34 straipsniais.

⁸ 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos rezultato specialiojo rodiklio R.S.378 „Savanorių, kurie tęsia savanorišką veiklą projekto vykdytojo ir/ar projekto partnerio organizacijoje praėjus 6 mėn. po projekto pabaigos, skaičius“ tyrimo ataskaita.

strategijų (teritorijose, dėl kurių parengtos vietos plėtros strategijoms neskirtas finansavimas, gyvena maždaug 202 tūkst. gyventojų). Pirmajame vietos plėtros strategijų atrankos etape 2016 m., atsižvelgiant į tuo metu BIVP numatytą finansavimą, įgyvendinimui buvo atrinktos 23 vietos plėtros strategijos, tačiau įvertinus poreikį (rezerve likusias 16 strategijų) BIVP metodui buvo skirtos papildomos lėšos ir finansuotos visos 39 atrankos kriterijus atitikusios vietos plėtros strategijos. 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 8.6.1 uždavinio „Pagerinti vietines įsidarbinimo galimybes ir didinti bendruomenių socialinę integraciją, išnaudojant vietos bendruomenių, verslo ir vietos valdžios ryšius“ įgyvendinimo pažangos vertinimo ataskaitoje⁹ teigiama, kad „miestų VVG kaip labai svarbų organizacinį darinį siekiant vietos plėtros tikslų, vertina tiek patys VVG atstovai, tiek ir savivaldybės administracijos atstovai. Jų manymu, vietos veiklos grupė yra labai svarbus darinys, nes prisideda prie to, kad vietos organizacijos aktyviau vykdytų iniciatyvas, finansuojamas ES fondų, be jos pagalbos ir paskatinimo dalis organizacijų niekuomet nesudalyvautų ES ar panašių projektų įgyvendinime. Be to, ši grupė yra labai reikalingas darinys, užtikrinantis vietos gyventojų ir savivaldos institucijų, nacionalinio lygmens institucijų ryšį, planuojant ir įgyvendinant gyventojams svarbias vietos plėtros iniciatyvas. Tad VVG atsakomybę reikėtų didinti ir suteikti daugiau savarankiškų funkcijų planuojant, atrenkant, administruojant, stebint vietos plėtros projektų įgyvendinimą, ką parodo ir apklausų rezultatai, t. y. šios nuomonės buvo tiek dauguma miestų VVG atstovų (52 proc.), tiek ir dauguma savivaldybės administracijos tarybos bei regioninės plėtros tarybos sekretoriatų atstovų.“

Miestuose (savivaldybių centruose ir kituose miestuose, kuriuose gyvena daugiau nei 6 tūkst. gyventojų) gyvena maždaug 1,8 mln. gyventojų, taigi 2014–2020 m. laikotarpiu BIVP metodo taikymo aprėptis miestuose ir atitinkamai bendruomenės galimybės „iš apačios“ principu spręsti bendruomenei aktualias problemas, buvo sąlyginai nedidelės. Buvo orientuotasi spręsti vietos socialines ir skurdo problemas ir verslo užimtumo didinimu, o ne visuomenės ištraukimo sprendžiant viešuosius vietos reikalus problema. Tam tikrose srityse didėja valstybių ir regionų skirtumai, darosi vis sunkiau juos įveikti įprastomis „iš viršaus“ diktuojamos politikos priemonėmis, net kai jos įgyvendinamos pasitelkiant vietos institucijas. Vienas iš tokių sričių pavyzdžių yra skirtingas jaunimo nedarbo lygis – nuo 7,5 proc. Vokietijoje iki 56 proc. Ispanijoje ir 62,5 proc. Graikijoje¹⁰. Tuo tarpu Lietuvoje 15–24 m. asmenų nedarbo lygis tarp regionų keitėsi netolygiai – jei Sostinės regione jaunimo nedarbas nuo 7,1 proc. 2017 m. padidėjo iki 11,3 proc. 2021 m., tai Vidurio ir Vakarų Lietuvos regione jaunimo nedarbo lygis nuo 15,8 proc. 2017 m. sumažėjo iki 15,5 proc. 2021 m. Atsižvelgiant į tai, kad nemaža dalis vietos plėtros strategijų veiklų ir jas įgyvendinančių projektų buvo skirta socialinę atskirtį patiriančių vaikų ir jaunimo socialinei integracijai, užimtumui didinti bei jaunam verslui skatinti ir net 34 iš 39 finansuojamų vietos plėtros strategijų yra įgyvendinamos Vidurio ir Vakarų Lietuvos regione, galima daryti prielaidą, kad BIVP investicijos turėjo įtakos jaunimo nedarbo lygio mažėjimui šiame regione.

III SKYRIUS ALTERNATYVŲ ANALIZĖ

PIRMASIS SKIRSNIS PLĖTROS PROGRAMOS PAŽANGOS PRIEMONĖS ALTERNATYVOS

BIVP veiklų įgyvendinimą reglamentuoja 2021 m. birželio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2021/1060, kuriuo nustatomos bendros Europos regioninės plėtros fondo, „Europos socialinio fondo +“, Sanglaudos fondo, Teisingos pertvarkos fondo ir Europos jūrų reikalų, žvejybos ir akvakultūros fondo nuostatos ir šių fondų bei Prieglobsčio, migracijos ir integracijos fondo, Vidaus saugumo fondo ir Sienų valdymo ir vizų politikos finansinės paramos priemonės taisyklės“. Vietos veiklos grupės rengdamos ir įgyvendindamos vietos plėtros strategijas prisideda prie integruoto teritorijos vystymo. 2014-2020 BIVP investicijų efektas Lietuvoje dar nėra žinomas - jis bus

⁹<https://www.esinvesticijos.lt/lt/dokumentai/2014-2020-metu-europos-sajungos-fondu-investiciju-veiksmu-programos-8-6-1-uzdaviniu-pagerinti-vietines-isidarbinimo-galimybes-ir-didinti-bendruomeniu-socialine-integracija-isnaudojant-vietos-bendruomeniu-verslo-ir-vietos-valdzios-rysius-igyvendinimo-pazangos-vertinimas>.

¹⁰ https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/guidance_clld_local_actors_lt.pdf.

identifikuotas 2023–2024 metais. Šiuo metu pagal reglamentą yra skiriamas iki 85% ES finansavimas Vidurio ir Vakarų Lietuvos regione bei iki 50 % ES finansavimas Sostinės regione būtent tokio formato investicijoms į visuomenės dalyvavimo valstybės procesuose problemos sprendimą ir Lietuva, atitinkamai, bendrai finansuoja ES paramos dalį, kad užtikrintų maksimalų ES paramos skyrimo dydį Lietuvai. Šiuo metu nėra kitų alternatyvių investicinių priemonių, kurias finansuoja ES panašaus lygio paramos intensyvumu ir kurios galėtų padėti spręsti visuomenės įtraukimo problemą. Atitinkamai, kol nėra matomas BIVP investicijų gaunamas efektas ir nėra galimybės palyginti, ar šiomis, ar kitokio pobūdžio investicijomis galima gauti panašų poveikį, nėra logiška nagrinėti kitų investicinių alternatyvų, orientuotų į visuomenės įtraukimo problemą ir tuo pačiu finansuojamų tik valstybės biudžeto lėšomis arba su minimalia ES parama. Atsižvelgiant į Strateginio valdymo metodikos 81.2 papunktyje alternatyvų vertinimui taikomas išimtis, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2022 m. balandžio 27 d. pasitarimo protokolo Nr. 17 klausimo Nr. 3 „Dėl pažangos priemonių planavimo“ 2.8.1 papunktyje numatytą išimtį – „pažangos priemonė ar atskiro jos veiklos yra skirtos įgyvendinti konkretų Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plane nustatytą veiksmą ir jų įgyvendinimui reikalingą finansavimą numatyta skirti 2022 metais“ ir tai, kad Priemonės veiklos yra skirtos įgyvendinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatų įgyvendinimo plane nustatytą veiksmą Nr. 7.1.6 „Sudaryti sąlygas vietos veiklos grupėms aktyviai dalyvauti įgyvendinant vietos investicinius veiksmus“ – Priemonei analizuotas tik vienas veiklų rinkinys (Alternatyva 1).

Pažymėtina, kad įgyvendinant Priemonės veiklą „Parama vietos plėtros strategijų rengimui“ vietos veiklos grupių rengiamose strategijose turės būti pateiktos ir išnagrinėtos vietos plėtros strategijos įgyvendinimo teritorijos plėtros tikslų ir uždavinių alternatyvos, kurios padės įvertinti investicijų į vietos plėtrą tikslumą ir naudą.

Priemonės veiklos:

- 1) „Parama vietos plėtros strategijų rengimui“¹¹;
- 2) „Parama vietos plėtros strategijų įgyvendinimui“¹²;
- 3) „Parama vietos plėtros strategijų administravimui“¹³;
- 4) „Parama miesto vietos veiklos grupių kompetencijų ir bendradarbiavimo stiprinimui“¹⁴.

Tikslinės grupės – bendruomenė, t. y. vietos gyventojai, vietoje veikiančios nevyriausybines organizacijos ir verslo subjektai, ir vietos valdžios institucijos, įstaigos. Atsižvelgiant į tikslines grupes, įgyvendinant Priemonę bus prisidedama prie horizontaliojo lygių galimybių visiems principo įgyvendinimo. Įgyvendinamos Priemonės veiklos neturės neigiamo poveikio lygių galimybių ir nediskriminavimo dėl lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, amžiaus, negalios, lytinės orientacijos, etninės priklausomybės, religijos ir kt. principams įgyvendinti.

Projektų vykdytojai:

1. BIVP veiklų grupės veikloms įgyvendinti skirtų projektų vykdytojai:

1.1. projektų, skirtų įgyvendinti veiklą „Parama vietos plėtros strategijų rengimui“, vykdytojai – vietos veiklos grupės (asociacijos), kurios atitinka šiuos reikalavimus:

a) vietos veiklos grupės veiklos teritorija turi apimti teritoriją, kurioje gyventojų skaičius neviršija 150 tūkst. gyventojų: miestą, kuris yra savivaldybės centras, arba miestą, kuriame gyvena nuo 6 tūkst. iki 150 tūkst. gyventojų, arba miesto dalį, kurioje gyvena nuo 100 tūkst. iki 150 tūkst. gyventojų, arba kelių miestų, iš kurių kiekvienas yra savivaldybės centras arba nuo 6 tūkst. iki 100 tūkst. gyventojų turintis miestas, aglomeraciją, ar miesto dalies, kurioje gyvena nuo 100 tūkst. iki 130 tūkst. gyventojų, ir miesto, kuris yra savivaldybės centras ar turi nuo 6 tūkst. iki 20 tūkst., aglomeraciją; vietos veiklos grupės veiklos teritorija gali apimti trijų didžiausių miestų priemiesčius, kuriuose įgyvendinami tvarios miestų plėtros veiksmai.

b) vietos veiklos grupės nariais turi būti vietos veiklos grupės veiklos teritorijoje veiklą vykdančios trijų šalių partneriai (NVO ir (ar) kitos bendruomeninės organizacijos, savivaldybė (-ės) bei verslo asociacijos ir (ar) privatūs juridiniai asmenys); nė viena iš šių partnerių šalių negali kontroliuoti vietos veiklos grupės sprendimų priėmimo dėl vietos plėtros strategijos.

Šiai veiklai skirtų projektų vykdytojai nustatomi, atsižvelgiant į tai, kad:

– pagal 2021–2027 m. Bendrųjų nuostatų reglamento 33 str. 1 d., vietos plėtros strategijas rengia vietos veiklos grupės, kurioms taikomi nurodyto reglamento 31 str. 2 d. b punkte nustatyti reikalavimai,

– rekomenduojama, kad vietovėje, kurioje įgyvendinama vietos plėtros strategija, gyventojų nebūtų daugiau kaip 150 000, kad būtų išsaugotas vietos savitumas ir vietos gyventojai galėtų tiesiogiai dalyvauti priimančios sprendimus.

– vadovaujantis Lietuvos Respublikos žemės ūkio, maisto ūkio ir kaimo plėtros įstatymu, gyvenamosios vietovės, kuriose gyventojų skaičius neviršija 6 tūkst., laikomos kaimo vietovėmis. Kaimo vietovėse (išskyrus savivaldybių centrus) BIVP veiklos bus vykdomos įgyvendinant 2021–2030 m. NPP 1.14 uždavinį „Didinti žemės ūkio, maisto pramonės, žuvininkystės sektoriuose sukuriama pridėtinę vertę bei konkurencingumą“;

– pagal 2021–2027 m. ES fondų investicijų veiksmų programos projektą 4 prioriteto „Socialiai atsakingesnė Lietuva“ veiklą, kurias numatoma įgyvendinti taikant BIVP, įgyvendinimo teritorija - miestuose, kurie yra savivaldybių centrai ir (arba) kuriuose gyvena daugiau nei 6 tūkst. gyventojų, ir trijų didžiausių miestų priemiesčiai, kuriuose įgyvendinami tvarios miestų plėtros veiksmai.

¹¹ Įvertinta Skaičiuoklės lapo Alternatyva 1 E.3.1. eilutėje.

¹² Įvertinta Skaičiuoklės lapo Alternatyva 1 E.3.2. eilutėje.

¹³ Įvertinta Skaičiuoklės lapo Alternatyva 1 E.3.3. eilutėje.

¹⁴ Įvertinta Skaičiuoklės lapo Alternatyva 1 E.3.4. eilutėje.

1.2. projektų, skirtų įgyvendinti veiklą „Parama vietos plėtros strategijų įgyvendinimui“, vykdytojai – vietos veiklos grupės, atitinkančios pirmiau (aprašant veiklos „Parama vietos plėtros strategijų rengimui“ projektų vykdytojus) nustatytus reikalavimus. Pagal 2021–2027 m. Bendrųjų nuostatų reglamento 33 str. 3 d., pati vietos veiklos grupė turės būti atsakinga už vietos plėtros projektų, skirtų vietos plėtros strategijai įgyvendinti, atrankos kriterijų nustatymą ir atrankos įvykdymą. Vietos plėtros projektų vykdytojais galės būti vietos plėtros strategijos įgyvendinimo teritorijoje veikiančios ar gyvenančios viešieji ir privatūs juridiniai asmenys, jų filialai ar fiziniai asmenys.

Šiai veiklai skirtų projektų vykdytojai nustatomi, atsižvelgiant į tai, kad pagal 2021–2027 m. Bendrųjų nuostatų reglamento 33 str. 1 d., vietos plėtros strategijas įgyvendina vietos veiklos grupės.

1.3. projektų, skirtų įgyvendinti veiklą „Parama vietos plėtros strategijų administravimui“, vykdytojai – vietos veiklos grupės, atitinkančios pirmiau (aprašant veiklos „Parama vietos plėtros strategijų rengimui“ projektų vykdytojus) nustatytus reikalavimus, kurių vietos plėtros strategijas Jungtinis vietos plėtros komitetas atrinks finansavimui.

1.4. projektų, skirtų įgyvendinti veiklą „Parama miesto vietos veiklos grupių kompetencijų ir bendradarbiavimo stiprinimui“, vykdytojai – VšĮ Centrinė projektų valdymo agentūra.

Laukiamas pokytis: 2030 m. – 45 proc. gyventojų per paskutinius 12 mėnesių dalyvavo sprendžiant viešuosius vietos reikalus. Siekiamas rezultatas - Padidėjęs pilietinės visuomenės ir privačiojo sektoriaus subjektų, dalyvavusių rengiant ir (ar) įgyvendinant vietos plėtros strategijas, skaičius (2020 m. – 415, 2029 m. – 816, pokytis – 401¹⁵).

Taip pat siekiama, kad bent 40 proc. BIVP projektų veiklų dalyvių, po dalyvavimo projektų veiklose toliau dalyvautų socialinei integracijai skirtose veiklose ir (ar) darbo rinkoje. Remiantis preliminariais 2014–2020 m. periodo duomenimis (projektų veiklose dalyvavusių dalyvių skaičiumi) bei Priemonei numatytu skirti finansavimu, daroma prielaida, kad 2021–2027 m. projektų veiklose galėtų dalyvauti daugiau nei 45 tūkst. asmenų, o kiek daugiau nei 18 tūkst. asmenų dalyvautų socialinei integracijai skirtose veiklose ir (ar) darbo rinkoje ir po projekto¹⁶. Tikslūs duomenys bus gauti tik baigus įgyvendinti 2014–2020 m. laikotarpio vietos plėtros projektus (vietos plėtros strategijas įgyvendina 669 projektai (iš jų 402 baigti įgyvendinti iki 2022 m. birželio 30 d.).

Priemonei įgyvendinti numatyta skirti 52 469,91 tūkst. ES ir valstybės biudžeto bendrojo finansavimo lėšų dotacija.

ANTRASIS SKIRSNIS PLĖTROS PROGRAMOS PAŽANGOS PRIEMONĖS GERIAUSIOS ALTERNATYVOS PASIRINKIMAS

Priemonei, pasitelkus Sąnaudų efektyvumo metodą, analizuotas tik vienas veiklų rinkinys (Alternatyva 1).

Socialinis-ekonominis poveikis skaičiuotas darant prielaidą, kad per visą Priemonės įgyvendinimo laikotarpį daugiau nei 18 tūkst.¹⁷ asmenų po dalyvavimo projektų veiklose ir toliau bent 6 mėn. dalyvautų socialinei integracijai skirtose veiklose ir (ar) darbo rinkoje. Dėl to skaičiuojama įsidarbinusių asmenų sveikatos pagerėjimo teikiama nauda¹⁸ ir sukurta pridėtinė vertė dėl dalyvavimo darbo rinkoje¹⁹.

Gautas ekonominės naudos ir išlaidų santykis (ENIS) – 1,96.

Bendruomenės inicijuotos vietos plėtros gairėse vietos subjektams akcentuojama, kad Europos Komisija pripažįsta, jog BIVP yra ilgalaikis, paprastai kelis finansavimo laikotarpius trunkantis procesas, ir rekomenduoja šaliai priiimti ilgalaikį finansinį įsipareigojimą stiprinti bendruomenės gebėjimus ir didinti bendruomenės turtą. Europos Komisijos 2019 m. šalies ataskaitoje Lietuvai rekomenduojama remti integruotą aktyvią įtrauktį, įtraukiant pilietinę visuomenę ir vietos bendruomenes bei stiprinti vietos ir regioninės valdžios institucijų ir vietos bendruomenių gebėjimus ir kompetencijas, susijusius su patikimų integruotų teritorinių strategijų rengimu ir projektų vertinimu bei atranka. Analizuotas veiklų rinkinys (Alternatyva 1) yra vienintelis galimas variantas, nes netęsiant BIVP metodo taikymo miestuose finansavimo būtų prarastas 2014–2020 m. laikotarpiu Lietuvos miestų VVG sukauptas įdirbis ir potencialas – įgyvendinant vietos plėtros strategijas vietos veiklos grupių veiklose dalyvavo 415 viešojo ir privataus sektorių subjektų (bendruomeninių organizacijų ir kitų NVO, verslo subjektų ir asocijuotų verslo struktūrų) ir 38 savivaldybių atstovai, kurių įgyta patirtis būtų neišnaudota ir iššvaistyta.

¹⁵ Įvertinta Skaičiuoklės lapo Alternatyva 1 K eilutėje.

¹⁶ Detalūs skaičiavimai pateikti Skaičiuoklės lape „Prielaidos“.

¹⁷ Detalūs skaičiavimai pateikti Skaičiuoklės lapo „Prielaidos“ 74–78 eilutėse.

¹⁸ Detalūs skaičiavimai pateikti Skaičiuoklės lapo „Prielaidos“ 80–83 eilutėse.

¹⁹ Detalūs skaičiavimai pateikti Skaičiuoklės lapo „Prielaidos“ 79, 85–86 eilutėse.